

Tandaan:

Dae nabubulong an helang na dara kan Tun-gro bayrus alagad pwede ining maibitaran. Kaya importante an pagmanehar o pagkontrol. Dawa sarong insekto sana ang may darang bayrus, pwede na ining makadestroso sa paroy

Pagmanehar nin TunGro

- Magtanom nin banhi na naglalaban sa TunGro arog kan NSIC Rc222, PSB Rc18 asin Matatag Lines (NSIC Rc 118, NSIC Rc 120, asin Matatag 9)
- Engganyaron an mga parauma sa saindong lugar na sarabay na magtanom o mag synchronous planting
- Halion tolos an paroy asin duot na may tungro tanganing dae maulakitan an mayong helang na paroy.
- Runuton tulos an dayami sa paagui nin pag-arado asin pagsurod tanganing mapuksa ang GLH asin an mga istaran kan tungro
- Paalangon an basug tanganing magadan an mga duot
- Manteniron an kalinigan kan paruyan.
- Pahingaluan an uma nin sarong bulan bago magtarok giraray nin huli ta an dagos dagos na pagtarok nagsusustenir sa pagkakan kan mga insekto.
- Dae magtanom nin parehong barayti sa tolong magkasunod na cropping.
- Magtanom nin Stop Gap na barayti arog kan Matatag series ta nganing maputol an cycle kan GLH asin mapundo an paglakop kan tungro.

- Maggamit nin panggadan insekto kun kaipuhan sana – *dae magbomba kun*:
  - a. Nasa punlaan
  - b. An edad kan paroy sobra 60 aldaw pagkatanom
  - c. Mayong tungro asin dikit na GLH sana an presente sa uma.

Likayan an pirming paggamit nin kemikal na pestisido. Kalinigan kan kapalibutan asin kaligtasan kan mga tao an isipon ta.

Ginibo kan
Regional Agriculture and Fisheries
Information Section
DEPARTMENT OF AGRICULTURE
Regional Field Office No. 5
San Agustin, Pili, Camarines Sur
<http://bicol.da.gov.ph>

Nagtranslate sa Bikol asin naglay-out:
LOVELLA P. GUARIN

Editor:
EMILY B. BORDADO

References:

- *Field Guide on Harmful and Useful Organisms in Phil. Ricefields* published by PhilRice
- *Management of Rice Tungro Virus* published by Bureau of Plant Industry Crop Protection Division
- *Mga Sakit ng Palay at Pamamahala Nito a PhilRice Powerpoint Presentation*
- *IRRI Rice Knowledge Bank*

DEPARTMENT OF AGRICULTURE
Regional Field Office No. 5
San Agustin, Pili, Camarines Sur
website: bicol.da.gov.ph
Facebook: Agriculture Bicol

An Tungro saro sa pinaka madestrosong helang nin paroy. Enot ining naobserbaran sa Pilipinas kan 1963.

An Green Leafhopper (GLH)

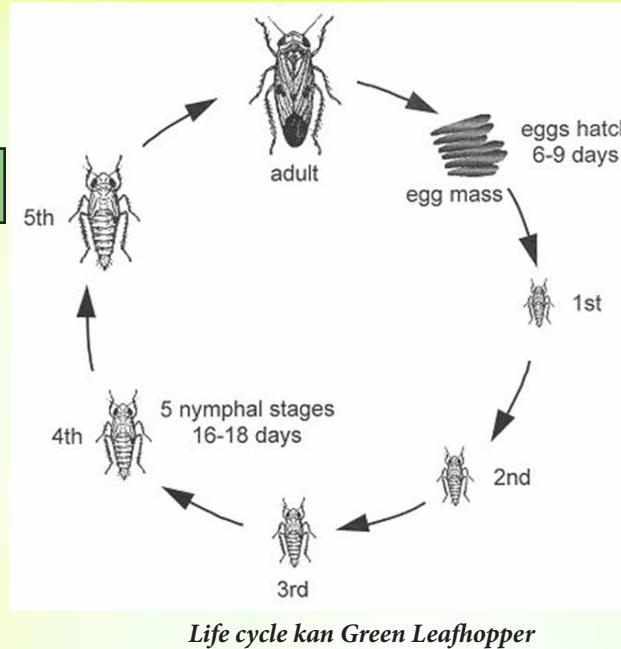
An Berdeng Ngusong Kabayo o Green Leafhopper (GLH) an nagdadara asin nagpapalakop kan tungro virus sa paroy.

An GLH ay nagsosogok sa pinakatahaw kan ibabaw kan dahon nin paroy. Pinakamadestroso ini sa panahon nin nymph asin hasta sa pagsuhi. Pinakamadaling atakihin nin tungro an paroy sa panahon nin pagpunla hasta pagbados.

Laen kan nagdadara nin bayrus na tungro, sinusupsop man kan GLH an dahon asin suhi kan paroy kaya nagiging bansot asin nagkakaigwa nin hopperburn. Alagad an destroso kan GLH dae grabe kumpara sa destrosong dara kan brown leafhopper.

Green Leafhopper (GLH)

Paboritong istaran asin sugokan kan GLH an mga doot sa kanal kan irigasyon, levees asin ratoon. Naglulukso sinda pag nadidisturbo. Aktibo sinda kun tag-init asin magabat an hawak o maluya an hiro kun malipot an panahon.

Madaling mahiling kun may GLH sa paroyan:

- Yugugon an nagkapirang paroy habang naglalakaw sa tahaw o sa basug;
- O i-trap an GLH sa dahon gamit an insect net

Mga Sintomas nin paroy na may Tungro

- Bansot asin kadikit an suhi
- Nagkokolor amarilyo ang dahon
- Kadikit asin magian an tipasi
- Dae nagtatalubo an mga uhay

Kung an paroy NASA ika-60 aldaw na kan atakihon nin tungro, dae na ini mabansot asin madakol pa an suhi.

Paroy na may Tungro